Ernesto Dalgas

Geografiske digte

Ernesto Dalgas

Geografiske digte

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Ernesto Dalgas: *Geografiske digte* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Ernesto Dalgas: *Geografiske digte* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Forord

Geografien burde være det morsomste fag i vore skoler. Takket være vore lærebøgers ødselhed med navne og lakoniske knaphed på forklaringer, er det for øjeblikket det kedeligste. Eleven bliver svimmel af denne ørkesløse rejsen rundt på kortet fra navn til navn. Men geografi er noget mere end topografi. Dens opgave er ikke at give navneremser, men at bringe oplysning om den virkende og levende sammenhæng i naturen og menneskelivet, således at der tegner sig tydelige billeder for elevens fantasi.

Men hvis der skal arbejdes på anskuelse og forståelse i dette fag, da må resolut fædrelandets beskrivelse gøres til hovedsagen i en helt anden forstand end nu. Eleven må være grundig fortrolig med vort lands naturlige og økonomiske forhold, for så vidt som hans åndelige standpunkt tillader det, for at kunne forstå andre landes skikkelse og skikke. Af største betydning er det her overalt at gøre opmærksom på den historiske baggrund. Alle forhold forstås jo bedst gennem deres udviklingshistorie. Ved en sådan undergrundsbehandling ville åndelig næring fra andre områder drages ind i driften. Geografien ville sammenknytte trådene fra naturlære, naturhistorie og historie til én væv, og i stedet for en dynge af fag ville elevens kundskab udgøre et organisk hele.

Geografien kunne ikke blot være det mest oplysende, men også det mest opdragende fag. Drives det på rette måde, vil det tillige med kundskaben om fædrelandet også bibringe interessen for og kærheden til fædrelandet. Og det vil have sin

betydning, at disse følelser til sine tider betones selvstændigt i undervisningen, for at forsøde kundskabstilegnelsen. På dette punkt kan poesien træde til. Sådanne stemninger er bedre på deres plads i et digt end i en lærebog. Men det må ikke glemmes, at følelsen for hjemlandet aldrig bør slippe sin rod i virkeligheden. Den er den enkeltes samfølelse med sit land og sit folk, og en sund udvikling af den kræver et alvorligt arbejde på forståelsen af virkeligheden og nutidslivet ud fra et historisk synspunkt.

Denne lille samling udfører de nu udviklede principper i enkelte eksempler. Jeg har valgt verseformen, fordi jeg er overbevist om læredigtets store pædagogiske værdi, vel at mærke det billedrige og stemningsfyldte læredigt, som Grundtvig har indført med sine historiske digte. Skulle samlingen have været fuldstændig måtte den have været mange gange så stor; men også som den er, vil den måske kunne bidrage til at oplive den geografiske undervisning og udvide dens synspunkt. Den tid, som medgår til det, vil indvindes igen ved elevernes forøgede lærelyst og modtagelsesevne. Nogle af digtene egner sig for mindre, andre for mere udviklede elever. Samlingen skulle derfor gerne følge barnet hele skoletiden igennem, ikke blot i en enkelt klasse. De kunne anvendes dels til oplæsning med forklaring, dels til at lære udenad. Flere af dem kan synges til gængse melodier. I den opgavenød, hvori vore skoler befinde sig, ville digtene også kunne få en anvendelse som stilopgaver til omfortælling i prosa. De skulle da foreløbig supplere og stimulere den nuværende undervisning indtil den

tid, da den danske skole kan samle sig om kundskaben til det danske land og livet i Danmark.

Forf.

I. Hjemmet

Her er hjemmet, her er grunden,
som blev din i fødestunden,
her fik du dit døbenavn,
her blev du på armen båren,
her du fik din trøje skåren
i din danske fødestavn.

Dette sprog har øvet tungen,
denne vind har hærdet lungen,
denne sol brændt kinden rød,
disse blomster har du plukket
og af disse kilder drukket
og fortæret dette brød.

Dine minder, dine tanker
hæfte sig som vedbendranker
til den jord, hvoraf de gror.
Her er dine drømme bårne,
og er dine formål kårne,
hold den hellig denne jord.

Læs i vind og væld og bølge,
tyd den kundskab, som de dølge
læs i urt og græs på vang,
led om liv i lys og dvale,
lyt til kragens vintertale
og til droslens sommersang.

Lyt så med et åbent øre
efter folkelivets røre,
skibets fart og togets gang,
mandens dont på eng og ager
som på værksted og i lager
og maskinens brummesang.

Vil du være rigtig hjemme,
må du have sans og nemme
for, hvad folket lever på.
Hvad du allerbedst kan lide,
derom må du også vide;
thi at elske er forstå.

II. Alverden.

Danmark

Danmark er et lille land.
Ingen dog forsmå det.
Stort det er for din forstand,
hvis du tænker på det.
Rejser du i Danmark frem,
ser du stadig hjem på hjem.
Tyve mile kan du gå,
før du når til andet.
Hvor bli'r hjemmets grænser små!
Tænk på hele landet
og vor egen vrå!

Jorden

Se på verdenskortet ret:
hvor er Danmark henne?
Det er kun en lille plet,
næppe til at kende.
Tænk en gang, hvor denne Jord
dog må være kæmpestor!
Se det brede verdenshav
med dets fjerne strande.
Danmarks kyst er kort og lav.
Alle jordens lande
er det ringest af.

Solsystemet

Imod solens tunge krop,
midterst i dens rige,
vejer Jorden ikke op
– ikke da så lige.
Den er kun en ussel dværg
mod det svære flammebjerg.
Jorden viser sin respekt:
Solen svinger stedse
Jorden og sin hele slægt
i uhyre kredse
om sin kæmpevægt.

Universet

Solen er kun én iblandt
al mangfoldigheden.
Stjerner stå til hver en kant,
oven og forneden.
Af dem alle er enhver
vel så stor som Solen her.
Et sekund kan lyset gå
tusinder af mile.
Men fra sol til sole
må årevis det ile
for til os at nå.

Intet tal kan måle de
grænseløse vrimle.
Ånden svimler ved at se
himle efter himle.
Synet finder ingen bund.
Tanken leder efter grund.
Hæver vi, så godt vi kan,
sindet over mulde,
træffer øje og forstand
på det underfulde
– på et bundløst vand.

III. Stjerneriget.

Her blev vi født, og her skal vi dø,
østen for Måne og vesten for Sol,
drivende rundt på en svømmende Ø
under Nordstjernens tindrende pol.

Her i en afsides, dunkel krog
spinder vort liv sin bristende tråd,
vandrer de tusindes pilgrimstog,
og fuldbyrdes vor drøm og vor dåd.

Sejlende om i æterens sø,
ser vi i nattens dens vågne drøm
stjernerne flyde som ø ved ø,
lig vor egen, på himmelens strøm.

Sælsomme skikkelsers skare bebor
mørke kloder, som aldrig vi så.
Ukendte sjæle drømmer og tror
bag en afgrund af æterens blå.

Solenes lys som ilende bud
melder om dage, som nu er forbi.
Tankerne svæver i natten ud
over stjernestrålernes sti.

Trods vore skranker i rum og tid,
skønt vi må leve som orm på blad,
står vi i samfund med sjælenes id
i alverdens fortryllede stad.

Natten giver en hymne ord.
Til universet, vort fædreland,
stiger den op fra en liden jord
under drift ved den yderste strand.

IV. Jordens oprindelse

I timer måles døgnets strid,
i år bestemmes livets tid,
i sekler måles slægtens id.
Men universets tider
kan vore mål ej tømme ud;
et sekel som et stjerneskud
i deres mørke glider.

Ja, sekler glider og forgår
forbi vor tanke, før den når
til solsystemets barneår.
Der var en gang i tiden.
Da mangled' de planeters krans,
ej heller Jorden sprang sin dans,
årmillioner siden.

På den uhyre strækning, hvor
planeterne og denne Jord
nu følge hver sit eget spor,
der sås dengang funkle
et kugleformet tågehav
i stjernenattens afgrundsgrav,
den bundløsdybe, dunkle.

Og sådan fødtes hver især
af de planeters rappe hær
med lange tidsrum mellem hver.
Og tågens moderstamme,
hvis rum bestandig trak sig ind,
blev Solen med sit varme skin,
systemets hjerteflamme.

Det tredje sidste barn af dem,
som sprang af moderilden frem,
var denne Jord, vort gamle hjem.
Den båren blev i lue.
Og som den svang sig flammerød,
sprang Månen af dens hede skød
og gik derom i bue.

Men tiden svalte blodet af.
Den vilde, vrede flammegrav,
den kølnede til land og hav.
Og dyr og planter viste
sig snart, så jord og vand fik liv.
Omsider kom da mand og viv
som skabningens de sidste.

Den bedste franske regnemand
og den, som i det tyske land
var allerskarpest i forstand,
de har på dette fundet.
Om det nu også passer helt,
derom er folks formening delt;
men det er vel begrundet.

V. Døgnet

Den venlige Måne, den luende Sol
og alle de blinkende stjerner,
de vandrer i kredsgang om himmelens pol,
som om de var Nordpolens terner.
De dale i vester i æterens hav.
I øst opstår de igen af dens grav.
Mens himmelen går på vandring,
er Jorden uden forandring.

Det ser enhver, og troede enhver
fra først af op gennem tiden.
Da kom der en mand, som var klarsynt der
for fire århundreder siden.
Han brugte sit syn, og han læste sin bog.
På himmelens vej blev Kopernikus klog.
Han først af alle forstod det,
at vi ser alting på ho'det.

Thi stille står over os himlens hvælv
med Sol og Måne og stjerne;
men Jorden drejer sig om sig selv
med luft og hav og med kerne.
Når himlen viser sit daglige sving,
er det, fordi Jorden går avet omkring.
Om poler i sønden og norden
fra vest til øst ganger Jorden.

Mod os er Jorden uhyre stor;
men der er mangfoldige kloder.
Hver gnist i himmelens stjerneflor
er vel så stor som vor moder.
Og derfor ligned' det ingenting,
hvis verdens kreds gik om os i ring.
Med Månen vi lader os nøje.
Den hører da til os med føje.

De romerske klerke de skreg i kor.
De brugte ban eller bålet.
Dog vandt Kopernikus' skrevne ord
til sidst over skriget og skrålet.
Hans støtte står i en by i hans land
i Polen rejst af en god, dansk mand.
Hans navn kender alle i verden,
som agter på stjernernes færden.

VI. Året

Jorden går rundt om sig selv som i svimmel.
Jordaksen rokkes dog ikke derved,
peger mod samme parti af vor himmel,
enten så Solen går op eller ned,
stjernerne synes at danse omkring.
Nordstjernen holder urokkelig stille.
Alle de andre går om os i ring,
imedens de funkle og spille.

Månen går støt imod strømmen, den vinder
hver døgn lidt imod øst som på trods.
Efter de tredive dage vi finder,
at den er gået en runde om os.
Og den ta'r til og ta'r af, som den går.
Altid er også den skælm i forandring.
Månen er "fuld", når den midtvejs står.
Som ny den begynder sin vandring.

Solen og Månen har selvsamme vane,
blot det at Solen går ikke så snart.
Den er et år om at ende sin bane
tværsimod himmelens daglige fart
gennem de tolv dyrebilleders egn;
hvert får en måned af Solen beskåret.
Derfor om natten hvert dyrekredstegn
kan sés på sin tid af året.

Hvor kan dog Solen, den uhyre klode,
svinge omkring os sin vældige krop.
Det var dog det, alle mennesker troede,
indtil Kopernikus klared' det op:
Jord går om Sol, og vi følger med;
men da vi ser den fra modsatte ender,
er det, som om den forandrer sit sted,
endskønt det er Jorden, som render.

Udenom solen spadserer i cirkel
vandrende stjerner, de velkendte fem. Note 1)
Men deres cirkler ser vi i snirkel,
siden vi selv løber om mellem dem.
Sådan, mens året går sagtelig hen,
Jord og planeter om solkuglen trille,
Månen går udenom jorden igen.
De øvrige stjerner står stille.

Jorden går rundt om sig selv og om Solen.
Jordaksen rokkes dog ikke derved,
peger bestandig mod Nordstjernepolen,
enten så året går op eller ned.
Jordens to halvdele, det bliver klart,
stå under løbet hinanden i vejen.
Snart er den sydlige nærmest, og snart
er nærmest ved Solen vor egen.

Note 1:
De velkendte fem: Det er lidt uklart, hvad digteren mener. Man kendte i 1896 til+ 8 planeter (Medregnet Jorden, men fraregnet Pluto (som i dag ikke mere regnes for en planet), der først blev opdaget i 1930. *Red.*

Medens den nordlige halvdel af Jorden
vender mod Solen i jordårets gang,
da har vi sommer heroppe i Norden.
Solen står højest og dagen er lang.
Samtidig holder de vinter i syd;
men når den venlige juletid kommer,
klæder sig Danmark i vinterens pryd;
men sønden for Linjen [Note 2)] er sommer.

Varmen er størst under Linjen nede.
Polerne huser kun frost og is.
Midt mellem begge er kulde og hede,
blandet tilsammen på passelig vis.
Årsens tider, som følges i ring,
aflader ikke fra regel og vane.
Alt kommer af, at vor jord går omkring
om Solen på skrås mod sin bane.

Note 2:

Linjen: Ækvator. *Red.*

VII. Solvarmens kredsløb

Stor imod os er den hvælvede Jord.
Solen er tusinder gange så stor.
Længere vej end fra Månen til Jorden
er der i Solen fra sønden til norden.
Alle planeter, som vandrer i ring,
de er mod Solen som småbitte ting.

Bjerghøje flammer og miledyb glød
brøler og knitrer i Solens skød.
Havet er brændende, luften er lue,
ildstorme hvirvler om kloden i bue.
Alle de farver, vi har i vor magt,
kunne ej male den glødende pragt.

Derudenom i det uhyre rum
strækker sig æteren iskold og stum.
Svimlende veje igennem den måler
Solens de lysende, lynsnare stråler.
Efter hinanden i sitrende fart
strømmer de ud til hver himmelens part.

Jorden, som svæver i afgrundens grav
– svømmende ø i det yderste hav
– fanger af Solens de flygtige stråler
kun, som en dråbe af strømmende skåler.
Dog er den uselig del, som vi få,
nok til, at værket på Jorden kan gå.

Solvarmen nærer hvert arbejde her,
virker i alt, hvad der hændes og sker.
Var ikke den, så var Jorden en øde
isørken vandrende med sine døde.
Have og floder, nedbør og vind
holdes i live ved sollysets skin.

Jorden går rundt om sig selv på sin post.
Natsiden har den mod æterens frost.
Dagsiden varmes af solguldsskatten.
Luften den luner som dyne om natten.
Derfor kan Jorden, hvis dagen var hed,
holde på varmen, når Solen gik ned.

Højest på himlen står solkuglens brand
under ækvator i tropernes land.
Skoldende hede er luftlag og have.
Men hvor så Solen kun går i det lave
oppe ved polerne, der kan vi se
havet med islag og luften med sne.

Vandets natur er at blande i ét,
strømmende sammen, det kolde og hedt.
Derfor går iskolde strømme fra polen
ned mod ækvator og varmes af solen,
og fra ækvator det solvarme vand
strømmer mod polernes sneblege land.

Luftstrømmen følger i havstrømmens spor.
Her i det nordlige kommer fra nord
vinde med kulde og snevejr i følge,
søndenfra kommer den varmere bølge.
Sådan er vinden og strømmen lagt
ind under strålernes varmende magt.

Skyerne skyldes til solens glød,
komme af dampe fra havenes skød.
Regnen, som falder, sig samler til floder:
sådan blev varmen bevægelsens moder.
Flodernes leje stod tomme den dag,
solvarmen svigtede Jordens sag.

Planterne gror kun i lys og i dag.
Solskinnet er dem en væsentlig sag.
Dyrene skylder jo planterne livet,
begge til føde blev mennesket givet.
Slukkedes solen med ét for vor jord,
visnede alt, hvad der lever og gror.

Kullet, som driver maskinens flid,
kommer af skove fra henfaren tid.
Solen gav lidt af sin varme deri.
Brænder vi kullene, bliver den fri.
Solen går selv som et hjul i det blå.
Efter det går alle hjulene små.

Alt hvad der høres i lyd og i klang,
alt hvad der røres i fart og i gang,
oppe fra solskinnet henter det livet,
selv får vi der vore kræfter givet.
Varme og lys i den strålende dag
er i naturen som hjertets slag.

VIII. Jordkloden

Jorden er så tyk og trind.
Altid den sin lyse side
vender imod solens skin.
Bjerge har den. Strømme stride
løber ud og ind.
Alt det må man vide.

Nord og syd er is og sne,
derhen kunne ingen komme.
Bare hvidt er der at se
over kortet på en tomme.
Polen nås måske,
før et år er omme.

Havet er så dybt og blåt,
går om alle verdensdele,
føjer sammen stort og småt
ind i favnen til et hele.
Der har skibe trådt
dans til stormens fele.

Landet løber ind og ud.
Bjergene i lange baner,
de er rynker på dets hud.
Højere end kirkehaner
ret som muldvarpeskud
ligger der vulkaner.

Blomsterklædt det lave land
holdes under bondens ave
– udfældt under floders vand
eller bund af fordums have.
Danmarks ler og sand
er nu isens gave.

Solen står i syd og nord
efter alle breddegrader.
Alle vegne dog et flor
sig i sommersolskin bader,
og hvor kornet gror,
brødet barnet mader.

Mennesker ved hver en strand,
gule under østerlide,
sorte i ækvators brand,
røde til den vestre side
– i Europas land
heldigvis de hvide.

Hele verden er en stad.
Mennesket er ét i grunden,
tre de er, som følges ad,
han og spurven og så hunden.
Han kan være glad,
han har sprog i munden,

IX. Vandets kredsløb

Havets flade er så stor,
går i storm og smullevande
mellem øer og faste lande
over hele denne jord.
Kloden svæver med sit hav
som en mægtig kugledråbe.
På den oceanblå kåbe
er broderet lande af.

Under solens varme skin
stiger dampen op af voven,
går usynlig imod oven,
luften suger fugtet ind.
Først i luftens høje lag,
hvor de kolde vinde råde,
synes de som tunge, våde,
sønderrevne tågedrag.

Foran blæsten må de gå,
styrende som mørke skyer
indad over land og byer
som en flåde i det blå.
Skyens ladning det er vand.
Pludselig med lyn og torden
styrter den sig over jorden,
badende det tørre land.

Se en gang de dråber små,
hvor de hopper, hvor de triller,
smutter bort til grøft og kilder
og fra dem til flod og å.
Lidt af denne styrteflod
synker ned igennem sandet,
i det dybe, så at vandet
væder plantens tørre rod.

Det, som går i jordens skød,
andetsteds det opad vælder
af naturens mørke kælder,
hvor dets skjulte kilder flød,
og hver lille bæk og å
iler under kluk og krusen
ned mod strandens dumpe brusen
og forgår i havets blå.

Sådan er det eventyr,
som en dråbe kan bekende
om sin flugt til verdens ende
gennem hav og væld og skyer.
Dette vand i dette glas,
det har faret langt og vide
over sø og bakkelide,
før det fandt sig denne plads.

X. Tidevande

Hvis du er kendt med havets bred,
så ved du, det går op og ned
det høje og det lave vande,
de skifter ved de danske strande,
og ligeså på hvert et sted
i Øster– og i Vesterled.

Og det er Månen i det blå,
som vi må skyde skylden på.
Den kredser ovenom og under
vor jord i femogtyve stunder.
Så hastigt kan den ikke gå,
som himlens stjerneskarer må.

Når Månen står så højt, den kan,
så drages mod den havets vand.
Og står den under antipoden,
så falder jorden lidt imod den.
Da sænker sig vor faste strand
mod havet, som har samme stand.

Hvert sted får så på Jordens rund
to gange flod i døgnets stund.
Med Månen på dens vandring følger
om Jorden begge floders bølger
fra øst til vest ad hav og sund
og bryder sig mod landets grund.

Dog kommer floden her på lag
fra vest som et tilbageslag.
Fra verdenshavet går den øster
langs Frankrig og de tyske kyster.
Alt efter som den kommer bag
om Jylland, blir den mat og svag.

Og floden sætter sine spor
fra gammel tid i Jyllands jord.
På hvert et vand dets munding strider
imod den vej, som floden skrider.
Det kender man på Nissumfjord,
hvor gabet går mod syd fra nord.

Hvis du går ned til havet, må
du se, hvor flod og ebbe gå.
Det høje og det lave vande,
de skifter ved de danske strande.
Og det er Månen i det blå,
som vi må skyde skylden på.

XI. Danmarkskortet

Som en rebus Danmarks land
tegner sig på kortets plade.
Lad os tyde, om vi kan,
runerne i land og vand,
ridset i papirets flade.

Klittens land og bakkens muld
i den dybe sø sig spejler.
Posten er lidt farefuld.
Som en vildand med sit kuld
du i begge have sejler.

Uanmeldt og uindbudt
drog på jagttog naboskaren.
Gamle mor blev vingeskudt,
fik dog aldrig modet brudt,
bjærger vel sit liv af faren.

Indenfor det brede blå
ligger eng- og agerlandet.
Sø og skov er tegnet på.
Vil vi ned til fjeldet, må
vi en halv mil ned i sandet

Dugget under havets bris,
dog i læ af bøgelunden,
trods dit nylige forlis
til et lille paradis
var du netop byggegrunden

– til et fristed i det små
– til en fredet Edens have.
Mens de viltre bølger gå
ud på rejse i det blå,
blir vi hjemme i det lave.

Danmarks land på kortet lagt
synes som en billedgåde.
Når skal retten blive magt ?
Når skal sandhed blive sagt
Når skal folket gåden råde?

XII. Danmark

Danmark, gamle gode mor
med det inderlige blik.
Af dit bryst som lillebror
suged jeg min første drik.
Vugget ind af dine arme
smagte jeg din hjertevarme.
Men dit kys er mig det sidste,
når mit øjes glans vil briste.

Du har sagt, hver ærlig dont
for at lindre sorg og savn
af din egen døbefont
trygt må tage sig dit navn.
Og har vi i noget fremmet
lykkens lavmål her i hjemmet,
skyldes det, at ved vor vugge
bad du for de syges sukke.

Dine stormænd er vor hær,
din bedrift vort gods og guld,
dine toner klinger nær,
når vor sjæl er sorrigfuld.
Du har tændt os glædestrålen
du har skænkt os smertensskålen.
Fra vort svøb til kistens lagen,
var det din hver stund på dagen.

Nu er livet lyst og let.
Jeg vil løfte dig på arm.
Men, når jeg er syg og træt,
skal jeg trøstes ved din barm.
Disse dage vil jeg kæmpe
for dit mål med lov og lempe,
men, når døden på mig lister,
står du hos, mens øjet brister.

XIII. Danmarkssalme

Danmark vor drøm, himmelske drøm!
Skyerns strøm viste dit billed.
Regnbuen som en syvfarvet søm
i en glorie om det sig stilled.
Op fra vor trængsel
vi så mod vor forlængsel.
Frodefredsland, guldalderland
så vi i synskredens rand.

Danmark er her. Alt hvad vi ser,
er ved dets veer født og oprundet.
Men det er mer; thi fremtidens mer
i dets skød er til nutiden bundet.
Fremtidens glorie
skal krone dets historie.
Ufødte jord, Danmark, som gror,
du er vort hellige ord.

Fredslandet, hvor retsindet bor,
frihedens jord, ly for de svage
– det er det land, vi ber til og tror
og bereder i arbejdets dage.
Helliglandskysten
for korsfarerdysten.
Foran vor færd ser vi den nær,
ser dens forjættende skær.

Du er vort råb, samlingens råb.
Du bringer håb, når vi forsager.
Styrk du os med din kærlighedsdåb,
så vi drager dit kors uden klager.
Under vort hjerte
vi bærer dig med smerte.
Det "uden ord", det som vi tror,
det er dig selv, som du gror.

Kom i vort lag, kom nu i dag,
kom som en svag tone i stuen.
Det, som en gang blir åbenbar sag,
er os nær nu i anelsens skuen.
gyldne og røde
står skyerne i gløde.
Frodefredsland, guldalderland
se vi i solrødmens brand.

XIV. Landsdelene

Vort land må vistnok nævnes
med sprogets mindste ord;
men netop derfor kendes
hver lod af landets jord.
Det er så let at tage
i favnen, hvad vi har.
Jo ringere vort eje,
des mere dyrebar.

I øster strækker Sjælland
sin magelige krop.
Det kysser først hver morgen
Guds sol, når den står op.
Der vokser hveden frodig
med kornblomster i.
Det spejler sig i Sundet,
som rinder der forbi.

I midten ligger Fyen
med øer rundt omkring.
Det holder sine byer
om Odense i ring.
Af vårens æbleblomster
det dufter, og det sner.
De røde æbler modnes
i humleranker der.

I vester løber Jylland
i Skagens odde ud.
Der pisker vestenvinden
dets søndersprukne hud.
Og der er heden sveden,
og der er klitten bar,
og det er dog af Danmark
det 'bedste, som vi har.

Og så er der et land, som
vi taler sagte om,
ja så er der et folk, som
blev andres ejendom,
og så er der i Danmark
det gamle hjertesår,
men så et håb, som grønnes,
trods årene, der går.

Men udenfor er havet,
som skibe vugge på,
og mellem vore kyster
de blanke sunde gå.
Går havet os imellem,
det skiller ikke ad;
men Danmark bindes sammen
af søens salte bad.

XV. Danmarks oprindelse

Der, hvor nu det danske land,
alt som årets mål udfyldes,
hvidner, grønnes og forgyldes,
var en gang det blanke vand.
Hele Danmark lå begravet
under havet.

Det var inden Adams tid,
millioner år tilbage.
Luften var i hine dage
altid lige sommerblid.
Mellem varme vande styrer
havuhyrer.

Og i bøgeskovens plads
under bølgen strakte lunden
sig af svamp og tang på bunden,
og i lunden et palads
byggedes af muslingskaller
og koraller.

I den dybe, stille sø
alle skaldyr slog sig sammen,
bygged op mod bølgekammen,
til der blev en lille ø.
Deraf gjorde mindstearten
størsteparten.

Alt hvad der er kalk og kridt,
alle vore hvide klinter,
som i juni prise vinter,
de blev til lidt efter lidt.
Tårnehøjt har krybet dannet
dem i vandet.

Til de hvide øer fandt
fugle hid og bygged rede.
Koglefrø de bar til stede
ud af fyrren harpiks randt.
Fluen ser vi nu begravet
under ravet.

Efter andre tusindår
kom en frosttid over jorden.
Der blev vinter her i Norden,
som om aldrig det var vår.
Skoven faldt, og livet døde.
Alt blev øde.

Havet brød sig fra sin grund.
Nedenfor den blege himmel
skreg de hvide fugles vrimmel.
Over søen knejsed kun
Norges sten med is på side,
kridehvide.

Fra de norske fjelde skød
bræen ned igennem fjorden.
Søen brød den op med torden.
Klippeis på vandet flød.
Søndenpå stod i en stribe
isens skibe.

Søndenpå så højt som hus
drev de hvide fjeld for vinden
bar herned fra klippetinden
over ryggen Norges grus.
Skuringsspor på bjerget droges,
hvor det toges.

Nede i den danske sø
stødte isen fast på grunden.
Gruset smelted ned til bunden.
Skæret blev igen en ø.
Genopstandet pipped landet
op af vandet.

Derfor er det mon vi ser,
ovret i den danske have,
alt til hobe isens gave:
kampesten og sand og ler.
Drivis har fra Norge fragtet
det og lagt det.

Havet steg endnu som før.
Mærker af de fordums strande
ser vi langt fra dagligt vande.
Fjord og sund blev fast og tør.
Af de tusind øer blev landet
Danmark dannet.

Atter blæste vårens vind
hid med fugletræk i følge
og med blomster over bølge.
Skov og grønsvær vandred ind,
og et muldjordslag blev dannet
over sandet.

Sådan er det danske land,
blomsterbredt og skovbeskygget,
velopdyrket og bebygget,
vokset af det blanke vand
– solbeskinnet, bølgevædet
– fødestedet.

XI. Skovens historie

Efter Danmarks kuldetid,
efter vintrens kolde tørne
blæste atter vinden hid
fra det varme sommerhjørne.
Sol og vind de tog sig på
fluks at tø den hvide klippe.
Isen måtte taget slippe
og gled ud i bække blå.

Efter lå den nøgne strand;
men fra syd bar vind og vover
fnug og frø til Danmarks land.
Lav og mosser voksed over
landets våde, kolde grund.
Sparsomt stod i vore moser
hønsebærrets blege roser
på den første tørvebund.

Bævreæspens rudeblad
hang og skjalv i svaje duske.
Birk og pil stod tæt i rad
som fortrykte, lave buske.
Underneden lå et tykt
filt af urter over lide.
Rensdyr strejfed om så vide
uden fjender frit og trygt.

Og den røde fyr kom ind.
Langsomt op igennem landet
slog den sig mod frost og vind.
Ovenover alt det andet
soled den sin krones krans.
Kæmpeoksen, nu forsvunden,
græssede i fyrrelunden,
brøled op og slog med svans.

Der var ulv, og der var bams.
Bæver bygged bo med munden.
Bison gik med lodden vams.
Tjuren lo og gol i lunden.
Ude under havets bred
dansed sammen sæl og springer.
Svanen slog med hvide vinger.
Gejrfuglen plumped ned.

Men da nu den stærke eg
satte fod i Danmarks rige,
da blev fyrren gul og bleg,
for den måtte pladsen vige.
Bolig tog de vilde mænd
under egens højenlofte.
Sten var våben, skind var kofte.
Hunden deres følgesvend.

Hos den danske egeskov
med de tusind år på ryggen
søgte bøgen om forlov
til at slå sig ned i skyggen.
Men der kom en anden dag,
da var egens stolte kæmpe
visnet hen for list og læmpe
under bøgens favnetag.

Eg i vest og bøg i øst
skiftede de danske lande,
og skønt bonden for sin høst
rydded jord med bil og brande,
blev dog skoven ligestor.
Tænk et egern kunne hoppe
Jylland ned i kvistetoppe,
uden at få fod på jord.

Endnu sprang den lette hind.
Vildbas om i mosen pløjed.
Gråben hented hjorten ind.
Lossen fnøs med ild i øjet.
Ridder jog med høg og hund.
Hejren måtte halsen strække.
Lystig gjalded hornets kække
toner i den grønne lund.

Vesterpå fra Arildstid
hug de skoven ned for fode,
smelted myremalm med flid
om til jern i klods og klode.
Bonden hugged raft og spær
uforknyt på kongens vegne.
Det var sådan skik at regne:
Skoven hørte til enhver.

Hors og nød Note 3) fra bondens gård
slap i skoven ud fra folden.
Mandens svin hvert efterår
gik på skoven efter olden.
Geden rejste sig på tå,
gnaved alting til det sidste,
åd af bark og løv og kviste,
hvad den bare kunne nå.

Bonden tog det gamle træ.
Kreaturet skambed resten.
Skoven tabte ly og læ.
Ind igennem svøbed blæsten.
Bladedækket blæste bort.
Sol og vind fortørred bunden.
Snart kom lyngen ind i lunden
og betrængte egen hårdt.

Note 3:

Hors og nød: Heste og kvæg. *Red.*

Mosbegroet, lavbehængt
stred nu skoven på det sidste.
Sommesteds den blev fortrængt,
andetsteds den måtte friste
livet som et purrekrat.
Til og med det kunne hænde,
for en ulv at indebrænde
der blev ild på krattet sat.

Sådan faldt vort vesterhegn.
Sådan blev den jyske hede
til i Jyllands midteregn.
Hedelærken bygger rede,
der hvor droslen fordum sang.
Mørkebrun med hvide sande
ligger lyngen over lande,
der hvor skoven stod en gang.

Men i denne konges tid
fejder vi på lyngens rige.
For vor kløgt og for vor flid
må den daglig pladsen vige.
Ploven går i al og grus.
Efter plantes der i rade.
Bonden slider med sin spade
for at hegne om sit hus.

Fra det lune bjergfyrly
vokser rødgran op i rækker.
Op imod den høje sky
strider tapre hvidgranshækker.
Sådan får vi skov på ny,
og igennem hedelandet
kæder sig fra hus til andet
grønne hegn i deres gry.

XVII. Marsken

Der er et land så fladt og fedt,
hvor kvien står til bugen
og fylder sig forslugen
i græsset, som er højt og bredt.
Imellem hav og hedeland
det går langs Vesterhavets strand
op i det sønderjyske
og nede fra det tyske.

Og store grøfter løber der,
og er det dårligt føre,
er marken som et pløre,
hvor foden sidder fast i ler.
Da færdes man på digevej.
På springstok svinger knøsen sig
og finder vejen lige
til, hvor han ved sin pige.

Derudfor i det grunde vand,
der ligger som en flade
den milevide vade.
I ebben er den flade strand
så tør, at vogn kan gå for båd;
men floden gør den atter våd.
Da sejler store skibe
til Husum og til Ribe.

Så blakket skinner havet der,
fordi de tyske strømme
i Vesterhavet tømme
et vand, som farves gult af ler.
I læ af Frislands ø og grund
det synker ned til havets bund
og dækker vadens flade
som slik i fine blade.

Så vokser vaden hver en flod,
til dagligvandets vover
ej længer skyller over.
I slikket fæster salturt rod
og grener sig og vokser tæt.
De trinde stængler gør et net,
som holder fast på klæget,
når havet er bevæget.

Og grunden øges mer og mer
af muldne planterester,
og andre urter fæster
sig rod i slikket her og der.
Med saftigtykke blade stå
de mørkegrønne eller grå,
mens græsset gror i tue,
så lyst et sommerskue.

Så kommer bonden hid en dag
og bygger, for at standse
det falske hav, en skanse.
Og siden sidder han i mag
og glædes ved de grønne år
i ly af diget på sin gård.
I marsken græsser ude
hans tykke, fede stude.

XVIII. Heden

Fra Viborg og til Ribe,
fra Hald til Nissumfjord
går heden som en stribe
på langs ad Jyllands jord.
Der går den flade hede
så lige som en sø
ved siden af den brede
og bratte bakkeø.

Lyngskjolden er foroven
og underneden sand.
I sandet skærer ploven
og vognen ligedan.
Lidt længer ned i bunden
vil spaden træffe al;
men lyngen skænker grunden
et tæppe uden pral.

Den flade hedesteppe
med lyng og rensdyrlav
er som et fløjelstæppe,
et mørkebrunet hav.
Men kom ved sommertide
da skifter lyngen lød,
da ser du, milevide
er heden rosenrød.

De lærker synger glade,
så snart det bliver vår.
Den tyverad til skade
til vejrs med halen står.
Og urfuglen lokker
i årle morgenstund,
og viberne sig flokker
i kær og mosegrund.

Og rugen gror på ager,
boghveden ligeså,
skønt høsten er lidt mager
på kerne og på strå.
Sødtduftende spergel
står lysegrøn og hvid.
Men fladen mangler mergel,
så det må spores hid.

Med bratte brinker skærer
sig ned den krumme å,
og åbredden bærer
de saftiggrønne strå.
Her står i grønne bede
et flor fra Jyllands øst.
Der slår de engen nede
og hverrer hø ved høst.

Lerklinede vægge
dem træffer man vel på,
lerklinede vægge
med tag af lyng og strå.
Med tørv og klyne bager
de deres grove brød,
og vel er heden mager;
men ingen lider nød.

Thi hedebonden sidder
i lerstuen lunt.
Ham huer hedens vidder
og lyngens mørkebrunt.
Men hvert år en flade
af heden tages ind,
og plantes der en rade
til læ mod vestenvind.

Den hedemand for øje
er gamle tider sat
i lyngklædte høje
og egens purrekrat.
Der gemmes folkeminder
til nu i sagn og sang;
men nutidsværket vinder
sin jævne, støtte gang.

XIX. Klitten

Vi rejser mod vester,
hvor klitterne stå,
i solskinnet hvide,
med skyggerne blå
med bratskårne vægge
mod Nordsøens kyst,
men bølgende toppe
i række mod øst.

Ved sommer, når søen
går sagte mod land,
og landet er hedt
under solskinnets brand,
da er det så lækkert
at sole sig her
og tælle på søen
de skibe, man ser.

Men kom her om høsten,
når havet går højt,
og klittoppen rækkes
af bølgernes sprøjt,
når stormene brøler,
og skib går på grund,
og sandhavet fyger
i næse og mund.

Ved bølge og vind
bliver klitterne til,
ved bølgernes skvulpen
og vindenes spil.
Til strandbredden skyller
det oprørte sand,
og vindene blæser
det ind imod land.

Det formes i høje
af hvirvlende blæst
og vandrer bestandig
i øster fra vest,
et skræmsel for bonden,
som truer hans jord
og kvæler i sand,
hvad der grønnes og gror.

Der er dog en plante
alene, som kan
slå rod i det rullende,
fygende sand.
Thi klittaget strækker
sin blågrønne top
i kapløb med klitten,
som tårner sig op.

De krybende rødder,
de væver et net
fra øverst til nederst
som klittens skelet.
De holder på sandet
mod hav og mod storm
og binder det fast
i en blivende form.

Men inde i læ
for den vestlige vind
går dale og sletter
i klitterne ind.
Småurter og mosser
i grønsværet stå,
og bøndernes ungkvæg,
det græsser derpå.

De græssende kvier,
de gnavende får
i tornede lunde
til knæerne går.
Klittornen er brydsom,
så lille den er,
– med sølverne blade
og rødgule bær.

I forrige tider
var sandflugten slem,
da folk blev forjaget
fra kirke og hjem.
Hvor krondyret satte
sin spaltede klov,
går klitsandet nu over
mose og skov.

Nu plantes i klitten
med bjergfyr og gran,
og fremtidens skove
står grønne i sand,
fra Skagen til Ribe
langs Nordsøens rand
et levende bælte
til læ for vort land.

Og levende sande,
hvor fyrren slår fejl,
som skinner så bart
og så blankt som et spejl,
der sætter vi klittag,
så groft og så stridt.
Så når vi at tøjle
den troløse klit.

XX. Vesterhavet

I vest går havet langs Jyllands klit.
I solen skinner det blåt og hvidt
i stillevande, når bølgeslag
går ind mod landet i lange drag.

Der løber børn på den flade strand
med bare ben i det varme sand
og samler skaller og søger rav,
som driver op fra det rige hav.

Der dykker tejst i det dybe vand,
og rylen løber i bølgens rand,
og mågen svæver på vingens sejl
og skriger hen over søens spejl.

Der løber både og skuder ud
og røgter garnet i storm og slud.
De krydser langs med den hvide kyst
og byder bølge og blæst til dyst.

Langs stranden drager de stang med net
og fanger også et flynderdræt.
Bagefter hænger i blæst og regn
de tørre jyder [Note 4)] på hus og hegn.

Note 4:

Tørre jyder: Fisk, især fladfisk, som er tørret for at konservere dem. *Red.*

Men farligt er her til stormens tid,
når revlen skinner i skummet hvid,
og farligt blev her, når gusen faldt
ned over søen og skjulte alt.

Her kæmper havet så djærv en dyst
fra gammel tid mod den jyske kyst.
Hvert år det rykker et hanefjed
end længer ind på den svage bred.

Men stiger havet så højt, det kan,
da styrter floden sig ind mod land,
da skummer bølgen, hvor græsset stod,
og landet sluges af stormens flod.

Hvor vaden løber langs Slesvigs strand,
lå før et frugtbart og udstrakt land.
Men stormen kom fra det vrede hav
og trak det ned i den våde grav.

Ved Limfjordstangen gik havets slag
indover også en vinterdag
og brød et indløb i tangens grund,
så fjorden siden var som et sund.

Fra vore bedsteforældres tid
det mindes der og fortælles hid,
at fjorden fyldtes med salten sø,
så limfjordsfiskene måtte dø.

Der blåner havet en sommerdag
med sagte tonende bølgeslag.
Det gemmer dog i sit mørke skød
forlis og ulykke, storm og død.

XXI. Stendysser

Henover Danmarks have
der drager sig et net
af stensatte grave,
enhver en fredlyst plet.
Hvor bonden går med ploven
i dalens lune jord,
han ser opunder skoven
skrinlagt det gamle Nord.

Forviltret over graven
står egepurren tæt.
Man kender fårets gnaven
hver græsbegroet plet.
Og børneflokken leger
med skrig og skrål derpå.
Vel og en flagstang peger
fra højen mod det blå.

I vore helligdomme,
trindtom i landet lagt,
står frit for folk at komme
i deres dagligdragt.
Og glemmes vil den næppe
den grønne kæmpegrav
på hedens brune tæppe
og ved det blanke hav.

De står som mindesmærker
fra stenoldens tid.
Til minde om bersærker
drog folket stene did
og satte i et kammer
de svære blokke op,
urokkelige rammer
om heltens døde krop.

De havde det i sinde
med kløgt og kunst og flid
at gemme heltens minde
for deres eftertid.
De tænkte vist dem døde
i skyggelandet stå,
at deres sved og møde
hans øje hvilte på.

Hans lansespids og kile
af sleben flintesten
i graven finge hvile
ved ejermandens ben.
Der ligger med hans smykker
– de kom fra Vesterhav
– i perlerunde stykker
det guldgule rav.

Nu slog han ikke længer
den grumme bamse ned.
Den snilde fuglefænger
lod tjuren have fred.
Hans kano fik vel ligge
og rådne i sit siv.
Hans kampråb skrege ikke
på onde fjenders liv.

De kunne ikke fæste
i runer deres savn.
De gjorde deres bedste,
men mærked intet navn.
Vi kender næppe sproget,
som kvad den dødes pris.
Vi skuer alting tåget
bag morgentidens dis.

XXII. Stenkirker

Fra Rhinen løb der skibe ud
med rhinske sten i fragt.
Til Ribe efter brev og bud,
blev hele lasten bragt.
Med drog de tyske svende
og mured væg og lagde tag,
og kirken står derhenne
endnu den dag i dag.

Men Viborg gamle kroningsby
den spurgte Ribes værk.
Femtårnet rejste den mod sky
en kirke strunk og stærk.
De bygged den alene
af stene fra vort eget land,
mest hårde kampestene,
som trodser tidens tand.

De kunne ses så langt om land
de Viborg tårne fem.
I Jylland gik fra mand til mand
fortællingen om dem.
Så holdt de sognestævne
og kørte sten og kalk og grus
og efter bedste evne
fik rejst et kirkehus.

De kirker står foruden men
endnu trods regn og slud
med mur af hugne kampesten,
som holder tiden ud.
Med runde vinduesfæster
med blyindfattet glas de stå
med våbenhus mod vester
og koret østerpå.

De kampesteneshus de grå
er ældst i landet her.
Men med kong Volmer fandt man på
at stryge sten af ler.
Med teglhængte tage
med hvælvet loft med takket gavl
står kirker fra de dage
som brikker i vort tavl.

XXIII. Stedminder

I en sky af minder
klinger Danmarks navn.
Hvert af dem sig binder
til sin egen stavn.
Gennem landets dele
samler vi den hele
mindeskat i favn.

Jelling

Én som hed "den gamle",
så er det fortalt,
monne landet samle,
som i stykker faldt.
Rider vi på bakken,
sejler vi på smakken
– Danmark er det alt.

Roskilde

Sagatidens cirkel
Saxe tegned ned.
pennen løb i snirkel,
var dog jævn og bred.
Bispen stod ved siden,
selv en helt i tiden.
Absalon han hed.

Randers

Tyske grever drukke
vin af sølverstøb.
Danmark måtte sukke,
var til røver–køb.
Ebbesen var manden.
Over sengeranden
greveblodet løb.

Sønderborg

Ørnen ville værge
alle sine børn.
Høgen måtte bjærge
sig til krat og tjørn.
Christian fik takken,
da de bøjed nakken
på den gamle ørn.

Viborg

Munken kasted kjolen,
præked imod Rom.
Hen til prækestolen
bispens svende kom.
"Meld jer herre hjemme,"
lød Hans Tavsens stemme,
"pavekirkens dom!"

Rosenborg

Kampen stod på dækket.
Kongens kind blev våd.
Svenden så forskrækket
blod og ikke gråd.
Christian vandt sejer.
Rosenborgen ejer
mindet om hans dåd.

Vestervold

Se en hær af døde
løb mod København.
Skjorterne blev røde,
gjorde ingen gavn.
Dansken havde lykken.
Svensken faldt på ryggen
med et skud i favn.

Frihedsstøtten

Bonden han var bunden,
var til salg og køb,
lod sig slå på munden
hver gang frem han krøb,
indtil frihedsbrevet,
som en prins har skrevet,
gennem landet løb.

Frederiksberg Have

Ilden fløj af aske
i en digters sind,
og den lærde maske
faldt fra sprogets kind.
Folkevisens tale
genopstod af dvale,
da gik vor tid ind.

Friske minder tegner
sig mod aftensky,
dog de gamle blegner
ikke for de ny.
Og mens talen rinder
mildt om gamle minder,
tændes håbets gry.

XXIV. Agerbrugets historie

I gammel tid sad bonden
fast på sin fødegård.
Fra hånden og i munden,
sådanne var hans kår.
Han holdt sig såmænd troligt
til skikken i hans by.
Han leved pænt og roligt
og holdt sig fra det ny.

De prangerfolk fra syden
kom over Vesterhav
og pruttede med jyden,
når de ham handel gav.
Med studene til Ribe
fra gårdene de for.
Der lå de flamske skibe
og fik dem vel om bord.

Mens kvæget gik på skoven
og græssede i flok,
gik fire øg for ploven
og trak den næppe nok.
Når kornet stod i trave,
kom herremand og præst,
tog, hvad de skulle have,
og så fik bonden rest.

Han måtte sig umage,
når "manden" sendte bud
og tjene sine dage
med krikke eller stud.
Ydmygelig med luen
i hånden fik han stå.
Blev manden vred i huen,
fik bonden "trøjen" på.

De førte sorgfuld tale
de stakkels bondemænd.
Til kronprinsens sale
lød bondens klage hen.
De store blev forskrækket,
og Guldberg rådte fra;
men bondens åg blev knækket,
og staten holdt endda.

Nu åbnedes hans øre
for kundskabens ord.
Hans tanker kom i røre
og fulgte nye spor.
Først trådte han i lære
hos landets bedste mænd;
så kom han selv med ære
i første række hen.

De enedes om skiften
af sognets fælles land.
Hver enkelt blev i driften
nu helt sin egen mand.
De mergled, og de grøfted,
de brugte brak for rug,
og skridt for skridt de løfted
det danske agerbrug.

Til England blev nu fragtet
det danske korn i havn.
Før var det ringeagtet,
fik "skidensæd" til navn.
Nu kom det vel til nytte,
vi bragte England brød,
og gods og guld i bytte
os engelskmanden bød.

Nu bruges kornet gerne
af bonden, hvor det gror.
Han sælger ikke kerne,
men giver den i fo'r.
Nu bliver svinet mæsket,
og koen får sin gift.
Det kommer ind på flæsket
og smørret i hans drift.

Og mejeri blev dannet
i hver en sogneby.
De knejser rundt i landet
med skorsten imod sky.
Der kommer hele ugen
på karrer mælken hid
og går i centrifugen
og kærnes til sin tid.

Det var den danske bonde,
han så sig om med lyst.
Imellem hegn og lunde
lå jorden klar til høst.
I tavl lå markens skue
af brakkens sorte muld
med græssets grønne tue
og kornmarkens guld.

Vi søger kunder ude,
hvor markedet er bedst.
Til Hamborg sælges stude
og til Paris vor hest.
Til England bliver fragtet
vort flæsk og smør hver dag.
Der er det kendt og agtet
og efter engelsk smag.

Vi bryder ikke bjerge,
vi graver ikke guld.
Vor rigdom må vi bjærge
med ploven op af muld.
Men får vi millioner
for smørret udenlands
i blanke sølverkroner,
det blir dog lidt til mands.

XXV. Samfærdsel

De gamle normanner
de sloge sig løs.
Til Valland de tured
og munkene køs.
De skinnende drager,
med skjolde i krans,
fløj hen over havet
for vinden i dans.

Og længe var havet
vor sikreste fart.
Var skipperen rede,
blev vejen det snart.
Hvem pokker gad køre?
Det gik som en fest,
når smakken var kærre,
og vinden var hest.

Men inde i landet
sank vognhjulet ned,
skønt kuskene pisked,
og øgene sled.
Den krogede vej
gik i sump og i skov,
hvor røver og ulv
lå bag busken på rov.

I dette århundred
blev alt lavet om.
Først dampskibet hid
fra Amerika kom.
Med røgen i skyer
fra skorstenens tud
går damperne nu
over havene ud.

Så byggedes veje
med møje og flid.
De kostede penge
og kostede tid.
Nu går over landet
et landevejsnet,
hvor vognene ruller
så sikkert og let.

Så lagdes der skinner
fra stad og til stad.
En brusende drage
gik toget derad.
Det rygende, gnistrende,
pibende tog
fandt vejen til landets
dets fjerneste krog.

Og ståltråden spændte
sit tonende net
langs veje og baner
fra plet og til plet.
Og tale og skrift
gik ad ledningen ud.
I lynende fart
bragte trådene bud.

Nu suser jo cyklen
med toget om kap.
På gaderne smutter
den smidig og rap.
Nu mangler vi bare
den flyvende båd.
Den kommer vel nok,
når man finder på råd.

Ja, vejene kortes
for hver dag, der går.
Og dagene nyttes,
som om de var år.
Og købmanden soler
sig sikker og bred;
for færdsel og handel
florerer derved.

XXVI. Handelen

Halvhundrede skibe
går hver dag i havn.
De fleste af dem
har et udenlandsk navn.
Der lades og losses,
og dampspillet går.
Det ene vi giver,
det andet vi får.

Ved dag og ved nat
har stationerne vagt;
thi togene kommer
fra Tyskland med fragt.
Og færgen går over
til Sveriges jord
og binder en bro
mellem banernes spor.

Det ene vi giver,
det andet vi får;
thi noget for noget
er handelens kår.
Vi sælger vort smør
til den engelske ø
og køber de tusinde
ting over sø.

Hver ting, som vi bruger
i hus og på bord,
den har sin fortælling:
hvorledes og hvor.
Ja, lad os så høre,
fortællingen om,
hvorfra og hvorledes
at varerne kom.

XXVII. Kul

Der gemmes i Englands højdedrag
en rigdom, større end diamanter.
Der ligger kullet i tykke lag
nede i jorden til alle kanter.

Der bredte en gang, førend vi blev til,
en sumpet skov sine grenede rødder.
Fortidens uhyrer drev deres spil
blandt bregnetræer og ulvefødder.

Men skov og tørv blev en skønne dag
dækket af sandet og henlå siden
skjult under klodens senere lag
og blev forkullet igennem tiden.

Mens tusindår gennem tiden skred,
lå kullet fredeligt der i grunden,
til mennesket grov sig i jorden ned
og brød sig vejen til fortidslunden.

Han brød sig vejen med list og magt,
han sprængte gruber og hugged gange,
steg uden frygt i den dybe skakt,
istemmende sine bjergmandssange.

I gruben sprænges det sprøde kul
og går på vogne ad skinneveje
og hejses op af det sorte hul
og kommer for dagen og i vort eje.

XXVIII. Stål

I England ligger der by ved by
med mineværker og med fabrikker.
Om natten gnister det imod sky.
Om dagen røgen på byen ligger.

Der hugges malme af fjældet ud
og smeltes rene i blæsebålet.
Af ovnen rinder det røde sprud
og køles af, og så har man stålet.

Det engelske stål farer vide om,
til Sydhavsøerne fjernest borte.
Til Kina og Japan det også kom
og til det mørkeste fastlands sorte.

De knive, hvormed vi dækker dug,
den spade, hvormed vor jord blir gravet,
det meste stål i vort hjemmebrug
er kommet hid over Vesterhavet.

Og slaggen bliver i sække sendt,
den gøder jorden, hvorpå den ligger;
det plovjern, hvormed den bliver vendt,
er selv måske fra samme fabrikker.

XXIX. Rødvin

Den vin, som pranger på vort bord
for den må druer bløde,
som ikke gror i dette nord.
De hvide vine er fra Rhin.
Fra Spanien er den hede vin.
Fra Frankrig er den røde.

Der ligger i det franske land
en by på lave banker
langs med Garonnes gule vand.
Vel kendt herhjemme er dens navn.
Der sejler skibe fra dens havn
med rødvin hældt på anker.

Nordvest for byen er en jord
fra floden ud mod havet,
hvor druen sød og saftig gror.
Vinstokke står i rade der
og trives på det røde ler,
og der blir vinen lavet.

Når somren lakker høsten ad,
og røde klaser luer
i solen bag det grønne blad,
da plukker de den søde høst
med råb og sang, med liv og lyst,
med favnen fuld af druer.

I persekarret druen kom,
hvor, under vinløvkranse,
smådrenge tripper lystigt om
og træde under fodens hud
den klare saft af druen ud
som fauner små, der danse.

Den søde most blir stedt til ro.
Forinden tøndestave
i årevis må druen bo,
men gærer i sit tætte skrin
og genopstår som ædel vin,
naturens gode gave.

XXX. Bomuld

Ved I, hvor bomuldsplanten gror?
Den vokser ovre ved kæmpefloden,
som rinder i Nordamerikas jord,
det længste strømløb på hele kloden.
Der vokser planterne rad i rad
med purpurblomster bag hånddelt blad;
men når den modnes, er kapslen fuld
af fine hår som en planteuld.

Plantagen ejer den hvide mand;
men i sit sold han tager den sorte.
Negeren går under solens brand
og piller bomuld i bare skjorte.
Den hvide uld mod den sorte hud,
det tager sig ganske mærkværdigt ud.
Han plukker bomulden ren og tør,
imens han gnasker sit sukkerrør.

For bomuldens skyld kom negeren her.
Fra Afrika bragte de ham som slave.
Men pisken truer ham ikke mer;
thi Unionen gav frihedens gave.
Det kosted mønt, og det kosted blod.
I våben "Norden" og "Syden" stod.
Men Norden sejred, og Lincoln skrev
den sorte borger hans frihedsbrev.

Bomulden renses for frø og blad
og presses sammen i tætte baller,
som flådes ned til den store stad,
hvor Missisippi i havet falder.
Tohundred alen fra stavn til stavn
har kæmpeskibene i dens havn.
De fører ulden fra vest til øst
ad verdenshavet til Englands kyst.

Manchesters hjul går rundt uden rast.
Remmene summer, maskinen støjer.
Bomulden spindes til tråd i hast,
og trådene væves til bomuldtøjer.
Til hele kloden sendes de ud.
De røde skinner på negerens hud,
de hvide farer til Østerland,
men alle farver til Danmarks strand.

XXXI. Kaffe

På Brasiliens palmestrand,
der er det farligt at lande.
Jorden gløder i solens brand,
og regnen falder i spande.
Den gule feber den kræver told,
og slangen fører gift under skjold.

Urskoven står på den fede jord.
Der er ikke plads for en tomme.
Træerne sammen i vildnis gror
så højt til vejrs, de kan komme.
Lianer snor sig om palmetræer.
Man baner sig vejen med kniv og sværd.

Intet skræmmer den hvide mand.
Han kommer en dag til lunden,
rydder pladsen med kniv og brand,
så asken kan gøde grunden.
Imellem stubbene lægger han
en frodig kaffeplantage an.

Kaffebuskene står i rad.
På samme busk kan man finde
duftende blomst og det grønne blad
og røde frugter, som skinne.
Buskene blomstrer i solskinstid.
Da bliver hele plantagen hvid.

Inde i frugten som tvende sten
kaffebønnerne huses.
Bærrene plukkes hver dag af gren,
og kødet fra bønnen knuses.
Muldyr bære den brune høst
til floden eller til havets kyst.

På Brasiliens palmestrand,
der er det farligt at lande.
Kaffe må vi dog alle mand
have i kop og på kande.
Så lægge vi til på Rios rhed
og stuver kaffesækkene ned.

XXXII. Te

I østen ligger himlens land,
hvor millioner bygge.
Der svaler sig den gule mand
i bambustræets skygge.

De svaje tage spejles i
kanalens blanke flade.
Der farer bådene forbi
som vogne på en gade.

Men oppe på det høje land
står buskene i række.
Der vandrer deres ejermand
og plejer sine hække.

Vi høster imod efterår
og kører korn i lade.
Han plukker kisten fuld i vår
af lysegrønne blade.

Det grønne løv i solen blir
til te i sorte smuller,
som pakkes ind i rispapir,
bemalt med kruseduller.

Den silkeklædte mandarin
i havehuset fryder
sig over teen, stærk og fin,
mens strengelegen lyder.

XXXIII. Schweizerost

I midten af Europas land,
der bor et folk til huse.
Slet ingen bølger bruser
i skum mod schweizerlandets strand;
men alpevinde suser
i elvedrag og klipperift,
og hvide skyer går i drift.

Det er et folk med mod i bryst.
Imod de høje bjerge
de synes vel som dværge;
men fjenden kom fra vest og øst,
da vidste de at værge
med mandemod alligevel
for bratten dal og højen fjeld.

Og bræen som et frossent vand
i dalen langsomt glider
med sten på sine sider,
mens sneen over klippens rand
som en lavine skride.
Trods is og sne, trods frost og slud
de bygger trygt i dalen ud.

Og gæstfri hjem en fremmed fandt.
Den bondemand i dalen,
han bygger hus som svalen.
Tæt under fjeldets bratte kant
han kliner bjælkesalen.
Der sidder bonden væg om væg
med sine geder og sit kvæg.

Men drager våren over ås,
så vejrer kvæget duften
af græs i forårsluften.
Det brøler i den lumre bås,
som var det fra fornuften.
Da vander bonden med sin flok
til sæters ved sin alpestok.

Til sæters er der godt at bo.
På fjeldets grønne side
står græsset under lide.
Der jodler hyrden ad sin ko,
så lyden klinger vide.
Han lokker kvæget med sin mund
hjem i den røde aftenstund.

Han nævner dem med kælen røst
og malker ned i spanden,
så mælken står til randen.
På hylden ligger ost til lyst
for øjet og for tanden.
Den dufter endnu på vort bord
af alpeluft og sæterjord.

XXXIV. Tømmer

De bjælker og sparrer,
som bærer vort tag,
det gulv, som vi træder
hver evige dag,
de planker, som stikker
i skibenes bord,
de kommer fra Norges
og Sveriges bord.

Deroppe står skoven
på klippernes hæld
med graner og birke
og fyr under fjeld.
De strides om pladsen
til rod og til skud.
De stærkeste sejre,
de svage går ud.

Så trives da skoven
og tynder sig selv
og gror mellem fjeldet
og dalbundens elv.
Men økserne klinger
i skoven en dag.
De mægtige stammer
slår ned med et brag.

Og stammerne mærkes,
så kvistes de fri
og styrtes i elven,
som bruser forbi.
Og strømmen, som snor sig
i bugter og knæ,
den flyder mod havet
med storskovens træ.

Langs randen af elven
går fløderen med
og følger sit tømmer,
som driver af sted.
Han hugger det flot,
når det roder sig fast,
og vover sit liv,
når forhindringen brast.

Ved elvenes munding
står svende på strand.
Med bådshager fisker
de tømmer i land.
Det samles og ordnes,
som mærket er til.
Enhver kan så hente
sit træ, når han vil.

Og tømmeret skibes
til Danmark i fragt.
I broer og gulve
blir stokkene lagt.
De bjælker, som bærer
det hus, hvor vi bor,
er vokset i Norges
og Sveriges jord.

XXXV. Livet i Danmark

Der er liv i vor jord.
Der er noget, som gror.
Der er sol over høst, der er grøde i vår.
Der er kundskab og flid
til ethvert efter tid.
Der er arbejdets frugt fra de forrige år.

Der er fart på vort vand
og sejlads ved vor strand.
Der er barkede næver til tjærede reb,
som holdt årerne fast,
når fortøjningen brast,
og som vovede livet for liv i bekneb.

Der er held med vor flid
under værkstedets slid.
Lykkens rullende hjul giver hjulene gunst.
Her i hjemlandets skød
giver håndværket brød,
fordi arbejdets svende har snilde og kunst.

Der er liv i vor havn.
Der er folk, som gør gavn,
skifter ud, lader om, tegner alting i skrift.
Til de driftige mænd
med den ærlige pen
falder styrelsen hen af vor hele bedrift.

Der er flugt i vort sprog.
Vi har sangenes bog,
som vor moder os lærte i barndommens tid.
Af hver slægt i dens bind
blev et blad føjet ind
til et talende minde om danskernes id.

Om "Geografiske digte"

Forfatter: Ernesto Dalgas (1871-1899).
Første udgave: *Geografiske Digte*. Jydsk Forlags-Forretning, Aarhus 1896.
Denne udgave efter: Førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Carlos Schwabe (1866-1926): *Silence intérieur* (1908)

ISBN 978-87-7628-432-9
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-685-0 (Ølstykke 2020).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk